

O'ZBEKISTONDA MADANIY MEROS VA TURIZMNING IQTISODIYOTGA TA'SIRI

Humoyun Egamberdiyev

Alfraganus Universiteti professori, Toshkent

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18711940>

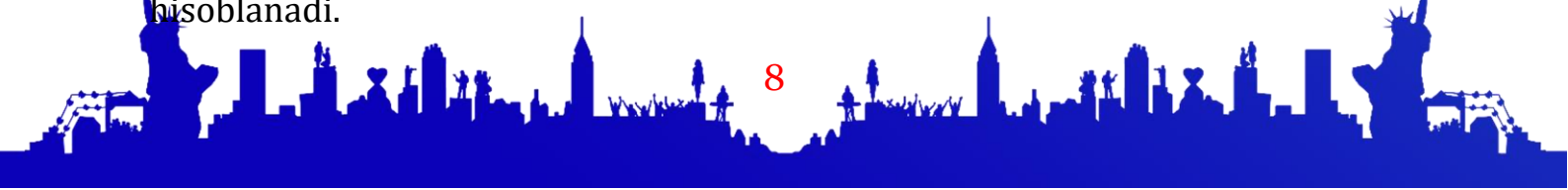
Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekistonda madaniy meros obyektlari va turizm sohasining milliy iqtisodiyot rivojiga ta'siri tahlil qilinadi. Jumladan, tarixiy obidalar, me'moriy yodgorliklar, muzeylar va an'anaviy madaniyatning turizmni rivojlantirishdagi o'rni hamda ularning iqtisodiy samaradorligi yoritib beriladi. Shuningdek, turizm orqali yangi ish o'rinlari yaratish, hududiy infratuzilmani rivojlantirish, eksport xizmatlarini kengaytirish va davlat byudjetiga tushumlarni oshirish masalalari ko'rib chiqiladi. Maqolada O'zbekistonda madaniy merosni asrash va undan samarali foydalanish orqali turizm salohiyatini oshirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar hamda istiqboldagi imkoniyatlar tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari mamlakat iqtisodiyotini diversifikatsiya qilishda madaniy turizm muhim omil ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: *madaniy meros, turizm infratuzilmasi, tarixiy obidalar, iqtisodiy rivojlanish, xizmatlar eksporti, investitsiyalar, ish o'rinlari, hududiy rivojlanish.*

Bugungi kunda turizm jahon iqtisodiyotining eng tez rivojlanayotgan va yuqori daromad keltiradigan tarmoqlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, madaniy turizm mamlakatlarning tarixiy merosi, milliy qadriyatlari va an'alarini namoyish etish orqali iqtisodiy rivojlanishga sezilarli hissa qo'shmoqda. Madaniy meros obyektlari turizmni rivojlantirishning asosiy omillaridan biri bo'lib, ular orqali mamlakatga xorijiy turistlarni jalb etish, xizmatlar eksportini oshirish hamda yangi ish o'rinlarini yaratish imkoniyati kengayadi.

O'zbekiston boy tarixiy, me'moriy va madaniy merosga ega mamlakatlardan biri hisoblanadi. Samarqand, Buxoro, Xiva, Shahrisabz kabi qadimiy shaharlar, ulardagi tarixiy obidalar, maqbaralar, masjid va madrasalar nafaqat milliy, balki jahon ahamiyatiga ega madaniy meros obyektlari sifatida e'tirof etilgan. Ushbu obyektlar mamlakat turizm salohiyatini oshirishda muhim o'rin tutadi va iqtisodiy rivojlanishning muhim manbalaridan biri bo'lib xizmat qiladi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda turizm sohasini rivojlantirish, madaniy meros obyektlarini asrash va ulardan samarali foydalanish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Natijada, turistlar oqimi ortib bormoqda, turizm infratuzilmasi rivojlanmoqda va bu jarayon mamlakat iqtisodiyotining o'sishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu sababli, madaniy meros va turizmning iqtisodiyotga ta'sirini o'rganish dolzarb ilmiy va amaliy ahamiyatga ega hisoblanadi.

Adabiyotlar sharhi: Madaniy meros va turizmning iqtisodiyotga ta'siri masalasi ko'plab xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan o'rganilgan. Jahon amaliyotida turizm iqtisodiyotning muhim tarmog'i sifatida yalpi ichki mahsulotning o'sishiga, bandlikni ta'minlashga va valyuta tushumlarini oshirishga xizmat qilishi ta'kidlanadi. Xususan, BMT Jahon Turizm Tashkiloti (UNWTO) ma'lumotlariga ko'ra, turizm global iqtisodiyotning eng barqaror va tez rivojlanayotgan sohalaridan biri hisoblanadi hamda u ko'plab mamlakatlarning iqtisodiy rivojlanish strategiyasida muhim o'rin egallaydi.

Ilmiy tadqiqotlarda madaniy meros obyektlari turizmning asosiy resurslaridan biri sifatida e'tirof etiladi. R. Richards, G. Ashworth kabi tadqiqotchilar madaniy turizmni hududiy rivojlanish, iqtisodiy diversifikatsiya va investitsiyalarni jalb etishda muhim omil sifatida baholaganlar. Ularning fikricha, tarixiy obidalar va madaniy qadriyatlar turizm orqali iqtisodiy qiymatga ega bo'lib, hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga xizmat qiladi.

O'zbekistonlik olimlardan A. Saidov, Sh. Ergashxo'jayev, B. Xodjayev va boshqa tadqiqotchilar turizmning milliy iqtisodiyotga ta'siri, turizm infratuzilmasini rivojlantirish va madaniy meros obyektlaridan samarali foydalanish masalalarini o'rganganlar. Ularning tadqiqotlarida O'zbekistonning boy tarixiy va madaniy salohiyati mamlakat turizm rivojlanishining asosiy omili ekanligi ta'kidlangan.

O'zbekiston Respublikasida turizm sohasini rivojlantirish bo'yicha qabul qilingan davlat dasturlari va normativ-huquqiy hujjatlar ham ushbu sohaning iqtisodiyotdagi ahamiyatini oshirishga qaratilgan. Ushbu manbalar madaniy meros obyektlarini saqlash va ulardan samarali foydalanish orqali turizmni rivojlantirish iqtisodiy o'sishning muhim omillaridan biri ekanligini ko'rsatadi.

Asosiy qism: O'zbekiston Markaziy Osiyoning eng qadimiy sivilizatsiya markazlaridan biri hisoblanadi va uning hududida minglab tarixiy-madaniy meros obyektlari mavjud. Samarqand, Buxoro, Xiva va Shahrisabz shaharlari UNESCOning Butunjahon merosi ro'yxatiga kiritilgan bo'lib, ular xalqaro turizm markazlari sifatida e'tirof etiladi. Ushbu obyektlar nafaqat tarixiy ahamiyatga ega, balki mamlakat turizm salohiyatini oshirishda muhim resurs hisoblanadi.

Madaniy meros obyektlari turistlarni jalb qilishning asosiy omillaridan biri bo'lib, ular orqali mamlakatga kelayotgan turistlar soni ortib bormoqda. Bu esa turizm xizmatlariga bo'lgan talabni oshiradi va xizmatlar sohasining rivojlanishiga turtki beradi.

Turizm mamlakat iqtisodiyotiga bir qator yo'nalishlar orqali ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Avvalo, turizm xizmatlar eksportining muhim manbai hisoblanadi.

Xorijiy turistlar tomonidan sarflanadigan mablag'lar mamlakatga valyuta tushumlarini keltiradi va to'lov balansining yaxshilanishiga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, turizm yangi ish o'rinlarini yaratadi. Mehmonxonalar, restoranlar, transport xizmatlari, gidlik faoliyati va boshqa xizmatlar turizm bilan bevosita bog'liq bo'lib, aholining bandligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Uchinchidan, turizm infratuzilmaning rivojlanishiga yordam beradi. Yo'llar, transport tizimi, mehmonxonalar, kommunikatsiya va xizmat ko'rsatish obyektlarining rivojlanishi umumiy iqtisodiy taraqqiyotga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Turizmning bilvosita ta'siri ham katta ahamiyatga ega. Turizmning rivojlanishi hunarmandchilik, savdo, qurilish, transport va xizmat ko'rsatish kabi boshqa tarmoqlarning rivojlanishiga turtki beradi. Masalan, milliy hunarmandchilik mahsulotlariga bo'lgan talab oshadi, bu esa mahalliy ishlab chiqaruvchilarning daromadlarini ko'paytiradi. Turizm hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Turizm rivojlangan hududlarda infratuzilma yaxshilanadi, investitsiyalar jalb qilinadi va aholining turmush darajasi oshadi.

Bugungi kunda O'zbekistonda turizmni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Madaniy meros obyektlarini restavratsiya qilish, turizm infratuzilmasini modernizatsiya qilish va yangi turizm yo'nalishlarini yaratish bo'yicha keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda. Kelajakda madaniy turizmni rivojlantirish orqali mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishini ta'minlash, yangi ish o'rinlarini yaratish va xalqaro turizm bozorida O'zbekistonning raqobatbardoshligini oshirish mumkin.

Xulosa qismi: Olib borilgan tadqiqotlar natijasida O'zbekistonda madaniy meros va turizm mamlakat iqtisodiyotining muhim va istiqbolli tarmoqlaridan biri ekanligi aniqlandi. Mamlakat hududida mavjud boy tarixiy-me'moriy obidalar, madaniy qadriyatlar va an'analar turizmni rivojlantirish uchun muhim resurs bo'lib xizmat qilmoqda. Ushbu resurslardan samarali foydalanish orqali mamlakatga xorijiy turistlarni jalb etish, valyuta tushumlarini oshirish va iqtisodiy o'sishni ta'minlash imkoniyati kengaymoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, turizm iqtisodiyotga bevosita va bilvosita ta'sir ko'rsatadi. Bevosita ta'siri xizmatlar eksportining oshishi, davlat byudjetiga tushumlarning ko'payishi va yangi ish o'rinlarining yaratilishida namoyon bo'ladi. Bilvosita ta'siri esa transport, savdo, hunarmandchilik, qurilish va xizmat ko'rsatish sohalarining rivojlanishi orqali yuzaga chiqadi. Bu esa hududiy iqtisodiy rivojlanishga va aholi turmush darajasining oshishiga xizmat qiladi.

Shuningdek, O'zbekistonda turizm sohasini rivojlantirishga qaratilgan davlat siyosati, madaniy meros obyektlarini saqlash va restavratsiya qilish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar ushbu sohaning iqtisodiyotdagi rolini yanada oshirishga xizmat qilmoqda. Kelajakda madaniy turizmni rivojlantirish, zamonaviy turizm infratuzilmasini yaratish, investitsiyalarni jalb qilish va turizm xizmatlari sifatini oshirish orqali mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishini ta'minlash mumkin.

Xulosa qilib aytganda, madaniy meros va turizm O'zbekiston iqtisodiyotini diversifikatsiya qilish, bandlikni oshirish va xalqaro iqtisodiy integratsiyani kuchaytirishda muhim strategik ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Turizm va madaniy meros vazirligi ma'lumotlari. – Toshkent, 2023.
2. Saidov A. Turizm iqtisodiyoti. – Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2018.
3. Egamberdiev Khumoyun Khamrakul ugli. THE IMPACT OF INNOVATION ECONOMY ON AGRICULTURAL MODERNIZATION AND FOOD SECURITY IN UZBEKISTAN. (2025). International Journal of Artificial Intelligence, 5(11), 1672-1678.
<https://www.academicpublishers.org/journals/index.php/ijai/article/view/8024>
4. Ashworth G.J., Tunbridge J.E. The Tourist-Historic City. – London: Routledge, 2000.
5. Richards G. Cultural Tourism: Global and Local Perspectives. – New York: Routledge, 2007.
6. World Tourism Organization (UNWTO). Tourism Highlights. – Madrid, 2023.
7. UNESCO. Cultural Heritage and Tourism Development Report. – Paris, 2022.
8. Egamberdiev, K. (2026). THE ROLE OF INSTITUTIONAL AND ECONOMIC FACTORS IN PROMOTING TOURISM AMONG UNIVERSITY STUDENTS IN UZBEKISTAN. В АCADEMIC RESEARCH IN MODERN SCIENCE (Т. 5, Выпуск 6, сс. 137–140). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.18667427>
9. Egamberdiev, K. K. (2021). The Mechanism Of Interaction Of Priorities Of Food Provision And Strategies For The Development Of The Agro-Industrial Complex. The American Journal of Management and Economics Innovations, 3(12), 1-5.
10. Minirova, L. ., & Egamberdiev, K. . (2026). Organizational and Economic Mechanisms in Tourism Development. Best Journal of Innovation in Science,

Research and Development, 5(1), 192–200. Retrieved from <https://www.bjisrd.com/index.php/bjisrd/article/view/3792>

11. Egamberdiev, K. (2025). GREEN STRUCTURAL TRANSFORMATION IN UZBEKISTAN: GREEN FINANCE AND ECO-INNOVATION FOR SUSTAINABLE INDUSTRIAL AND AGRICULTURAL DEVELOPMENT. Innovation Science and Technology, 1(12).

